

Les realitats inventades d'Oriol Jolonch:

text per al catàleg de l'exposició

Realitats inventades d'Oriol Jolonch, a la Fundació Vila Casas de Barcelona, setembre - desembre de 2015

Les realitats inventades d'Oriol Jolonch, Anna Belsa Soler

*La poesie est ce qu'il y a de plus réel,
ce qui n'est complètement vrai qu'il dans un autre monde.*

Charles Baudelaire

Les fotografies de l'Oriol Jolonch ens plantegen la pregunta: què és la realitat? On comença i on acaba la imaginació?. El treball de l'Oriol Jolonch es troba entre les aigües de tots dos conceptes i els qüestiona. Si la realitat fa referència a tot allò que succeeix de manera verdadera o certa, i s'oposa a allò que pertany al terreny de la fantasia, la imaginació o la il.lusió, ens trobem al davant d'un problema filosòfic etern. De fet, determinar que és real i què no, ha estat potser una de les qüestions més importants de tota la història de la filosofia. Segons com, podríem afirmar que la realitat esta formada per alguna cosa més que allò que és material. Intangibles com els sentiments o les emocions també existeixen; de la mateixa manera que la fantasia, que constitueix una part important de la vida i l'obra de molts artistes, com és el cas d'Oriol Jolonch. Plató ja va establir una diferència entre la realitat sensible i imperfecta, captada pels sentits i el món de les idees, immutables i eternes, captades per la raó. Això últim era el que ell definia com a realitat. Per a Aristòtil, en canvi, la realitat es trobava en el món sensible; en les coses que veiem, toquem i sentim. Sense els sentits, no hi hauria acció, i és en l'acció que les coses esdevenen reals. Si no, ens mourien en un món abstracte constituït només per coses possibles. En el pensament actual, molt influït pels estructuralistes francesos (un dels corrents que més ha influït en el pensament contemporani), el concepte de realitat torna a estar al centre de les disquisicions filosòfiques. Potser molt influït per les idees de Freud i els corrents surrealistes, Jacques Lacan va descriure el concepte de realitat en tres plans fonamentals: el real, l'imaginari i el simbòlic, que es trobarien presents de manera

indissoluble en el món real. Allò exclusivament objectiu i extern, no existiria, seria un impossible, una pura abstracció intel·lectual. Posteriorment, Michel Foucault introduiria la idea de l'aspecte canviant de la realitat i Deleuze li donaria una importància cabdal al sentit intern de les coses a l'hora de definir la seva veritat.

Així doncs, el món dels sentits torna a entrar en consideració en el pensament cultural occidental. De fet, fins al segle XVII-XVIII, la confrontació entre el real i l'imaginari no existia. Tant en les mitologies antigues, com en tota l'època medieval, els fenòmens estranys i màgics, a l'empara de la religió, formaven part també de la realitat, encara que no fossin visibles. La influència del pensament de Descartes va provocar la dissociació entre real i imaginari, i el món, cada cop més controlat per la raó, va anar perdent el misteri i tota la seva poesia. No va ser fins al segle XIX que el món dels sentits i la imaginació va tornar a adquirir protagonisme. *Alícia en el País de les Meravelles*, de Lewis Carroll és un exemple paradigmàtic de com a través de les pautes de funcionament del món oníric, es pot explicar i qüestionar els mecanismes del món real: en definitiva, aquest respon a una lògica igualment absurda. Aquesta línia de pensament, continuaria a través de l'ideari d'autors com Baudelaire, Mallarmé, Apollinaire, Tzarà fins arribar a André Breton, autor del manifest surrealista. El moviment surrealista es va iniciar en la poesia, però va abraçar ben aviat totes les manifestacions artístiques. Deixant de banda la raó i els condicionants morals vigents fins aleshores, va cedir tot el protagonisme al pensament lliure, per tal d'explicar les realitats possibles. Des del punt de vista iconogràfic, ens trobem al davant d'un moviment riquíssim, ple de perversions intel·lectuals, d'intents de traduir el pensament en imatges i de perseguir somnis de significats transcendents. La finalitat de l'art consisteix en crear realitats alternatives i el mitjà per aconseguir-ho és la imaginació. La fotografia va ser una de les disciplines que es va adaptar millor al moviment surrealista: els "rayogrammes" de Man Ray, les "shadografies" de Christian Schad o els "fotogrames" de Moholy Nagy, en són un exemple. Utilitzant les tècniques de l'època, varen manipular les imatges, per crear una representació de la realitat que buscava desvelar el seu inconscient o la seva vessant subversiva. En el nostre país, tenim l'exemple de Josep Renau (València, 1907- Berlin, 1982), que realitzava collages de fotografies per tal de crear un nou context. En aquest cas, Renau en feia un ús programàtic, en posar la seva creativitat al servei de l'expressió de les seves idees polítiques. En qualsevol cas, però, podem afirmar que el moviment surrealista, a diferència d'altres corrents artístics, va crear una tendència que va arribar per quedar-s'hi. En el terreny de la fotografia, hi trobem els inicis d'un gènere que és ben viu avui dia. Actualment les tècniques digitals han facilitat el camí als creadors. Podem esmentar molts exemples d'artistes que coneixen la fotografia surrealista, però creiem que cal destacar, (entre molts altres) als americans Jerry Uelsmann, Robert i Shana Parkeharrison. Gregory Crewdson o Brooke Shaden, els alemanys Julia Fullerton-Baten, o Robert Jahns, els suecs Erik Johansson o Tomy Inberg, l'holandès Teun Hocks, el filipí Norv Austria, el francès Gilbert Garcin, o el madrileny Chema Madoz. Si bé no tots utilitzen tècniques digitals, l'obra de tots ells es pot incloure perfectament en aquest gènere, que és en el que cal incloure l'obra d'Oriol Jolonch.

Les fotografies de l'Oriol Jolonch tenen el poder de provocar la sorpresa constant. La seva imaginació el fa recrear mons possibles que van molt més enllà de la realitat convencional. El seu treball és el fruit d'una exploració intel·lectual intensa i es constitueix en una actitud i una proposta estètica. Les seves obres ens presenten escenes d'una quotidianitat alternativa que contenen una càrrega metafòrica considerable, i que ens fan reflexionar sobre la realitat que ens envolta. Com si es tractessin de la narració d'un fet documental, que és elevat a la categoria de símbol. Si fem una anàlisi iconogràfica de les fotografies d'Oriol Jolonch, trobem una gran quantitat d'elements simbòlics que ens remeten a l'art surrealista i a la literatura fantàstica i màgica. En aquest sentit cal destacar-ne alguns especialment, tant pel seu protagonisme, com per la seva presència recurrent. Aquests elements són: la idea de somni, la presència d'insectes, ninots i animals, les referències a personatges de la literatura fantàstica, el concepte de metamorfosi o transformació, el bosc, el to sinistre, i la construcció de metàfores. La idea del somni, que permet recrear altres dimensions psíquiques, la trobem a *In your room*, en la que el cap d'una figura femenina ajaguda, es transforma en fum. Les parets de l'habitació en la que es troba, estan formades per pàgines del manuscrit de Voynich i s'ondulen creant una atmosfera d'irrealitat. Un altre referent fantàstic que remet a l'existència d'altres mons possibles, d'unes altres formes de vida que d'una banda fascinen i de l'altre repel·leixen són els insectes. Els trobem a *La vida secreta de las hormigas*, *La verdadera historia de Romeo y Julieta*, *La ofrenda* o *Otros mundos*. L'exploració d'aquesta meta-realitat que es recrea al voltant de la vida i el comportament humà, convida a emprar una sèrie d'elements que expressin aspectes i comportaments ocults o si més no misteriosos. Els ninots i els animals, per la càrrega de connotacions inquietants que comporten, són uns altres motius que Oriol Jolonch utilitza en diverses fotografies. Els ninots, com a representació inanimada de l'ésser humà i com a ens a mercè d'altres voluntats, són els protagonistes de *Neptuno o la quimera de lo imposible*, *Asalto a la Casa Blanca* i *Children Men*. Per la seva banda, els animals, com a gènere susceptible d'intercanviar o suplantar el rol de les persones, constitueixen l'eix narratiu de *Monkey Island*, *Radio* i *Jirafas y monos*, entre d'altres. En les fotografies de Jolonch també trobem referències a personatges de la literatura fantàstica, com la dentadura postissa del comte Dràcula a *Old Dràcula*, que ens revela un detall impossible que l'humanitza: en Dràcula s'ha fet vell. El personatge de Dràcula també ens remet al concepte de metamorfosi, una idea plasmada explícitament a la fotografia titulada *Metamorfosis*, en la que unes cloïsses es transformen en papallones. Un altre element fantàstic per excel·lència és el bosc, considerat com un espai simbòlic, ple de secrets i de poders màgics. A *Lost*, un home amb un vestit antic de bus, camina, agafat a una corda, per un paratge selvàtic. En les fotografies de Jolonch, sovint hi trobem també un toc sinistre, que produeix una sensació d'engarrifança, fruit de la dissonància cognitiva entre el que ens resulta conegut i estrany, atractiu i a l'hora repugnant. Són referències a un pla ocult i pervers de la realitat, en el que s'intueixen intencions obscures i malignes. Aquest és el cas de *La última exhalación*, *Deseo secreto* o *De lo efímero*, entre algunes altres. En conseqüència, les fotografies d'Oriol Jolonch poden esdevenir una metàfora complexa i permeten una o varies lectures.

Oriol Jolonch és un fotògraf amb barret de copa, com el seu *alter ego* de la sèrie *Mr. Jones*, que contempla un paisatge canviant, d'esquena al públic. La seva vareta màgica és la imaginació, amb la que mira i escolta la realitat i ens fa visibles els seus possibles continguts ocults. Fotografia el món i les coses (la majoria dels elements que apareixen en les seves composicions han estat fotografiats per ell) i construeix un collage que no és una altra cosa que una metàfora crítica i complexa del nostre món, com a *Tomorrow*, en la que uns filera de nens (els seus nebots i uns amics) piquen a la porta tapiada d'una casa (del poble dels seus pares); o a *Éxodo*, en la que en la fugida cap a un món millor, les persones s'emporten els arbres. Sovint, aquests collages fotogràfics poden semblar una mena de record, o una relíquia d'un passat remot. Contemplant-los, tenim la sensació de retrobar alguna cosa perduda i a la vegada experimentem una mena de tristesa indefinida. Aquest sentiment de languidesa i de nostàlgia és accentuat per l'ús d'un to indefinit, que no és blanc i negre, ni tampoc sèpia, al que hi arriba a través d'un llarg procediment que consisteix en superposar capes de color, fins a arribar al que ell defineix com a "to vintage". A més de tot això, les fotografies de Jolonch, també ens poden despertar la consciència crítica i el sentit de la ironia. En el seu procés creatiu, recull les similituds disperses de les coses i els seus significats per demostrar que, al darrera de la realitat, hi pot haver un sentit mutable, una oportunitat perduda, una intenció desestimada. La seva imaginació és subversiva, perquè investiga en el terreny d'allò possible per qüestionar els principis establerts i presentar-ne uns altres d'alternatius. En aquest sentit doncs, la seva creativitat és alliberadora, i en aquests moments de profund desencant, podríem dir que fins i tot ens reconforta. Les realitats alternatives d'Oriol Jolonch eixamplen les fronteres del nostre món, són una faula que ens ensenya que el veritable poder esta en la imaginació.

FUNDACIÓ VILA CASAS, Barcelona

Dilluns 14 | Setembre - Diumenge 20 | Desembre, 2015

<https://www.fundaciovilacasas.com/ca/exposicio/realitats-inventades2>